

สารานุกรมจากคลินิกการกีฬา ตอน

การบาดเจ็บของ

ข้อเท้า

สำนักวิทยาศาสตร์การกีฬา
กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

คำนำ

เท้าและข้อเท้า เป็นอวัยวะที่จำเป็นต่อการเคลื่อนไหวในชีวิตประจำวันและการเล่นกีฬา ทั้งขณะยืน เดิน วิ่ง พร้อมกับการรับน้ำหนักตัวตลอดเวลา และเป็นส่วนที่ต้องสัมผัสและรองรับแรงสะท้อนกลับจากพื้นผิวต่างๆ จึงมีโอกาสที่จะได้รับบาดเจ็บได้บ่อยๆ

การมีความผิดปกติของโครงสร้างเท้า ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อขา ความกระชับของเอ็นรอบข้อเท้าหรือแม้กระทั่งการเลือกใส่รองเท้าที่ไม่เหมาะสมกับกิจกรรมต่างๆ เป็นสาเหตุที่ทำให้เท้าและข้อเท้าเกิดการบาดเจ็บได้เช่นกัน

ดังนั้น การป้องกันการบาดเจ็บของเท้าและข้อเท้าอย่างหนึ่งที่ไม่ควรมองข้าม ก็คือ การรู้จักวิธีสร้างเสริมความแข็งแรง มั่นคง ความยืดหยุ่นของเอ็นและกล้ามเนื้อรอบๆ ข้อเท้า เพื่อนำไปสู่การเล่นกีฬาหรือออกกำลังกายอย่างปลอดภัย

สำนักวิทยาศาสตร์การกีฬา
กรมพลศึกษา

สารบัญ

	หน้า
1. เรื่องของจ้อเท้า	3
2. การบาดเจ็บที่พบบ่อย	4
3. การดูแลรักษาหลังการบาดเจ็บ	5
4. ท่าบริหารเพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อและเอ็นรอบข้อเท้า	7
5. ท่าบริหารเพื่อเพิ่มความแข็งแรงและการฝึกการทรงตัว	9
6. ท่าบริหารเพื่อเพิ่มความสามารถในการรับรู้ของข้อต่อ	11
7. การป้องกันการบาดเจ็บข้อเท้า	13
8. รองเท้ากีฬา	15

เรื่องของข้อเท้า

ข้อเท้า เป็นข้อต่อที่มีลักษณะแบบบานพับ มีทิศทางการเคลื่อนไหว กระดกปลายเท้าขึ้น และเหยียดปลายเท้าลง ประกอบด้วยส่วนปลายกระดูกหน้าแข้งด้านในและด้านนอก เรียงตัวเป็นข้อต่อร่วมกับกระดูกภายในเท้าหลายชิ้น และยึดด้วยเอ็นข้อต่อมากมาย เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของข้อเท้า

เส้นเอ็นที่สำคัญของข้อเท้า มี 3 ส่วน คือ

- 1. เอ็นข้อเท้าด้านนอก** ให้ความแข็งแรงของข้อเท้าทางด้านนอก ป้องกันข้อเท้าพลิกเข้าใน การบาดเจ็บที่พบบ่อยคือการเกิดข้อเท้าพลิกเข้าด้านใน
- 2. เอ็นข้อเท้าด้านใน** ให้ความมั่นคงของข้อเท้าทางด้านใน ป้องกันไม่ให้ข้อเท้าแบะออกไปทางนอก การบาดเจ็บที่พบบ่อยเกิดจากการปะทะในลักษณะสวนทาง ทำให้เกิดการบิดของข้อเท้าไปด้านนอก
- 3. เอ็นข้อเท้าแบบสูง** เป็นเส้นเอ็นที่อยู่เหนือกว่าระดับข้อเท้า การบาดเจ็บเกิดจากการบิดที่รุนแรง พบว่ามีการบวม เขียว ช้ำ ที่บริเวณข้อเท้าด้านนอก ซึ่งเหนือกว่าระดับตาตุ่ม

ปัญหาโครงสร้างของเท้า

มี 2 แบบ ได้แก่

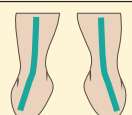
อู้งเท้าปกติ
Normal Arch

อู้งเท้าสูง
High Arch

อู้งเท้าแบน
Flat Arch

การบาดเจ็บที่พบบ่อย

การเกิดข้อเท้าพลิก ทำให้เกิดโรคข้อเท้าแพลง พบในขณะที่เล่นหรือแข่งกีฬา เกือบทุกชนิด สาเหตุมาจากการบิดหมุนหรือพลิกของข้อเท้าจนเกินช่วงการเคลื่อนไหวปกติ ทำให้เอ็นยึดข้อต่อหรือเอ็นกล้ามเนื้อฉีกขาด ซึ่งอาจเป็นการฉีกขาดเพียงบางส่วนหรือฉีกขาดทั้งหมดก็ได้ อาการข้อเท้าพลิกอาจรุนแรงถึงขั้นสูญเสียความมั่นคงของข้อเท้า

โรคข้อเท้าแพลง

แบ่งความรุนแรงได้เป็น 3 ระดับ คือ...

ระดับที่ 1 ข้อเท้าแพลงชนิดไม่รุนแรง เอ็นถูกดึงหรือยืดมากเกินไป ทำให้บาดเจ็บ แต่เส้นใยของเอ็นไม่ฉีกขาด มีอาการปวด บวม แต่ไม่มากนัก โดยอาจบวมหลังจากเกิดอุบัติเหตุ 1 วัน

ระดับที่ 2 ข้อเท้าแพลงชนิดรุนแรงปานกลาง มีการฉีกขาดของเอ็นบางส่วน ทำให้ข้อเท้ามีความมั่นคงลดลง มีอาการปวด บวม เฉพาะที่ และอาจมีเลือดคั่ง

ระดับที่ 3 ข้อเท้าแพลงชนิดรุนแรง มีการฉีกขาดของเอ็นข้อเท้าทางด้านนอกหมดทั้ง 3 เส้น ทำให้ข้อเท้าสูญเสียความมั่นคง มีอาการปวด บวมมาก และมีเลือดคั่ง ซึ่งอาจต้องผ่าตัด

การดูแลรักษาหลังการบาดเจ็บ

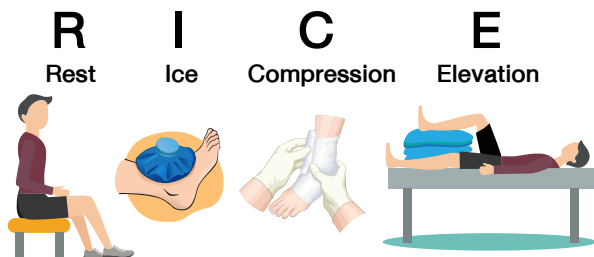
การดูแลหลังการบาดเจ็บ

แบ่งออกเป็น 4 ระยะ

ระยะที่ 1 เมื่อเกิดการบาดเจ็บภายใน 3 วันแรก จะต้องลดอาการปวด บวม รวมทั้งป้องกันเอ็นที่กำลังซ่อมแซม ด้วยหลัก R-I-C-E

- R** งดการเล่นกีฬา การยืน การเดิน เพื่อให้ข้อเท้าได้พัก
- I** ประคบเย็น โดยวางแผ่นเย็นหรือถุงใส่น้ำแข็งผสมน้ำบนข้อเท้าเป็นเวลา 15-20 นาที ประมาณ 3-5 ครั้งต่อวัน เพื่อลดการอักเสบ อาจใช้ร่วมกับการพันผ้ายืดได้
- C** ใส่สนับข้อเท้าหรือพันผ้ายืด เพื่อช่วยลดอาการบวม
- E** นอนยกข้อเท้าให้สูง โดยอาจนำหมอนมาหนุนเพื่อลดบวม

ระยะที่ 2

หลังจากผ่านไป 3 วันอาการปวดบวมจะค่อยๆทุเลาลงสามารถทำการเคลื่อนไหวเล็กๆ น้อยๆ เพื่อให้กล้ามเนื้อมีความยืดหยุ่นดีขึ้น โดยสามารถบริหารข้อเท้าง่ายๆ ได้ดังนี้

ท่าที่ 1

นั่งบนเก้าอี้และห้อยขาลง กระดกข้อเท้าขึ้นให้มากที่สุด ค้างไว้ 5 วินาที จากนั้นวางปลายเท้าลงบนพื้น ทำซ้ำ 10 ครั้ง

ท่าที่ 2

นั่งเหยียดขาบนพื้น จากนั้นกระดกปลายเท้าขึ้น และถีบปลายเท้าลงให้มากที่สุด ทำซ้ำ 10 ครั้ง

ท่าที่ 3

นั่งเหยียดขาบนพื้น จากนั้นหมุนข้อเท้าเข้าด้านใน และบิดข้อเท้าออกด้านนอกให้มากที่สุด ทำซ้ำ 10 ครั้ง

ทำบริหารเพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นของ

กล้ามเนื้อและเอ็นรอบข้อเท้า

ท่าที่ 1

ใช้ผ้าคล้องปลายเท้า ออกแรงดึงให้ข้อเท้า กระทบกันมากที่สุด โดยที่ส้นเท้าต้องติดพื้น ค้างไว้ 10 วินาที ขณะที่ ส้นเท้าวางติดพื้น ทำซ้ำ 10 ครั้ง

ท่าที่ 2

ปฏิบัติคล้ายกับท่าที่ 1 แต่เปลี่ยนเป็นการนั่งงอเข่าเล็กน้อย ใช้ผ้าคล้องปลายเท้าแล้วดึงข้อเท้าให้กระทบกันมากที่สุด ค้างไว้ 10 วินาที ทำซ้ำ 10 ครั้ง

ท่าที่ 3

ยืนห่างจากผนัง 1 ช่วงแขน ก้าวขา
ที่เจ็บไปด้านหลัง เข่าเหยียดตรง
สันเท้าวางแนบติดพื้น มือยันผนังไว้
ย่อเข้าข้างหน้าลง โน้มตัวไปด้านหน้า
จนรู้สึกตึงที่น่อง นิ่งค้างไว้ 10
วินาที ทำซ้ำ 10 ครั้ง

ท่าที่ 4

นั่งยกข้อเท้าพาดวางบนเข่าอีกข้างหนึ่ง ใช้มือ
บิดปลายเท้าเข้าด้านในให้มากที่สุด ค้างไว้
10 วินาที จากนั้นบิดออกด้านนอกให้มากที่สุด
และค้างไว้ 10 วินาทีเช่นกัน ทำซ้ำ 10 ครั้ง

ท่าที่ 5

ยืนบนบันได หย่อนส้นเท้าทิ้งน้ำหนักตัว
ลงไปให้รู้สึกตึงที่เอ็นร้อยหวาย ค้างไว้
30 วินาที ทำซ้ำ 5 ครั้ง จากนั้นให้ปฏิบัติ
เช่นเดียวกันกับขาอีกข้างหนึ่ง

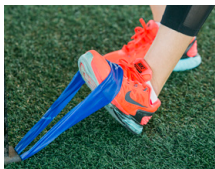

ท่าบริหารเพื่อเพิ่มความแข็งแรง

และการฝึกการทรงตัว

ท่าที่ 1

ใช้แผ่นยางยืดเป็นแรงต้าน

ท่าที่ 2

กางแขนสูงระดับไหล่ ก้าวขา ยกขึ้น ค้างไว้ 10 วินาที ก่อนจะวางลงในลักษณะเดินไปข้างหน้า แล้วก้าวขาอีกข้างหนึ่ง ยกค้างไว้ 10 วินาทีเช่นกัน เดินแบบนี้ไปเรื่อยๆ ในแนวเส้นตรง ประมาณ 20 ก้าว

ท่าที่ 3

ยืนยกขาomad้านหน้า ส่งลูกบอลวนรอบต้นขาไปเรื่อยๆ

ท่าที่ 4

ยืนขาเดียว รับลูกบอลที่คู่ฝึกขว้างส่งมาจากทิศทางต่างๆ

การบริหารกล้ามเนื้อแกนกลางลำตัว

ท่าที่ 1

นอนหงายชันเข่าทั้ง 2 ข้างออกแรง
เกร็งกล้ามเนื้อกันเพื่อยกสะโพกขึ้น
ค้างไว้ 10 วินาที ทำซ้ำ 10 ครั้ง

ท่าที่ 2

นอนตะแคง ยันศอก
ยกตัวขึ้น พร้อมออกแรงยันที่เท้า เพื่อ
ยกลำตัวขึ้นจากพื้น ปลายเท้าวางชิดกัน
นิ่งค้างไว้ 10 วินาที ทำซ้ำ 10 ครั้ง

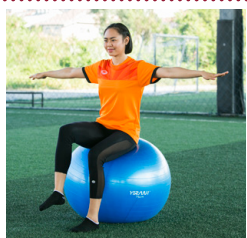
ท่าที่ 3

นอนคว่ำ ใช้มือและ
เท้าทั้งสองข้างยันตัวขึ้น จากนั้น
ยกแขนข้างหนึ่งยืดไปข้างหน้า ค้างไว้
10 วินาที ทำซ้ำ 10 ครั้ง

ท่าที่ 4

ตั้งคลาน จากนั้นยกแขนซ้าย
และขาขวาขึ้นพ้นพื้น ค้างไว้ 10 วินาที แล้ว
ทำสลับอีกข้าง ในลักษณะเดียวกัน ทำซ้ำ 10 ครั้ง

ท่าที่ 5

นั่งทรงตัว
บนลูกบอล โดยกางแขนทั้ง
2 ข้าง และยกขาขึ้นข้างหนึ่ง
พยายามทรงตัวนิ่งค้างไว้
30 วินาที

ท่าบริหารเพื่อเพิ่มความสามารถ

ในการรับรู้ของข้อต่อ

ท่าที่ 1

วางกรวยไว้รอบตัวในระยะที่ขาเหยียดถึง ยืนทรงตัวด้วยขาข้างเดียวตรงกลาง ส่วนขาอีกข้าง ให้ก้าวออกไปแตะกรวย แล้วกลับมาที่จุดเริ่มต้น ก่อนจะก้าวไปในทิศทางอื่นๆ จนครบ

ท่าที่ 2

ก้าวขาข้างหนึ่งลงบนแผ่นฝึกการทรงตัว พร้อมกับย่อตัวลงช้าๆ งอเข่า 90 องศา แนวของข้อเข่าอยู่ระดับเดียวกับปลายนิ้วเท้า นิ่งค้างไว้ 5 วินาที ทำซ้ำ 10 ครั้ง

ท่าที่ 3

ยืนบนแผ่นฝึกการทรงตัว มือถือลูกบอลในท่าเหยียดศอก พร้อมกับหมุนตัวไปทางด้านซ้ายและขวา สลับไปมา 10 ครั้ง

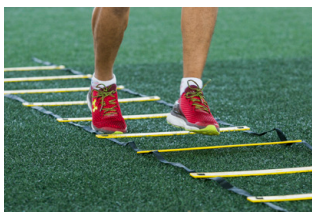

ท่าที่ 4

ยืนบนแผ่นฝึกการทรงตัว มือถือลูกบอล จากนั้นย่อเข่าลง ทำท่าวางบอลต่ำไปทางขวา จากนั้นยืดตัวขึ้น ยกบอลเหนือศีรษะ แล้วย่อเข่าลงอีกครั้ง วางบอลต่ำไปทางซ้าย ทำซ้ำ 10 ครั้ง

การฝึกความคล่องแคล่วว่องไว

ท่าที่ 1

วิ่งไปข้างหน้าตามช่องทีละช่อง ประมาณ 5-10 ช่อง แล้ววิ่งถอยหลังกลับ

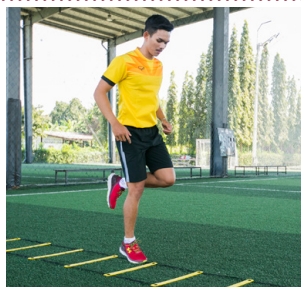
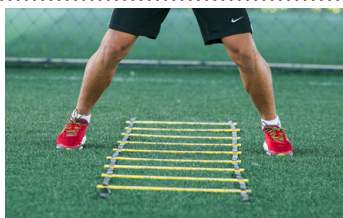
ท่าที่ 2

วิ่งสไลด์ไปด้านข้าง ไป-กลับ ตามช่องทีละช่อง 5-10 ช่อง เริ่มจากซ้าย แล้วค่อยเพิ่มความเร็วขึ้น ทำ 10 - 20 เทียว

ท่าที่ 3

กระโดดแยกขาสลับชิด โดยกระโดดแยกขาออกไปด้านข้าง แล้วจึงกระโดดขาชิดเข้ามาในช่อง ทำเช่นนี้ไปข้างหน้าทีละช่อง

ท่าที่ 4

กระโดดขาเดียวตามช่องไปข้างหน้า 5 - 10 ช่อง แล้วกระโดดถอยหลังกลับมา ทำซ้ำ 2-3 เทียว

ท่าที่ 5

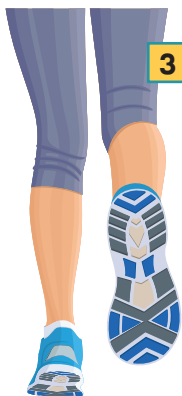
กระโดดขึ้นไปยืนบนกล่องพร้อมกัน 2 ขา จากนั้นกระโดดสลับซ้าย-ขวา หน้า-หลัง ทำซ้ำ 10-20 ครั้ง

การป้องกันการบาดเจ็บข้อเท้า

- 1** บริหารข้อเท้าเป็นประจำ 3-4 วันต่อสัปดาห์ เพื่อป้องกันอาการข้อติด ควรมีการยืดกล้ามเนื้อก่อนและหลัง ทำกิจกรรมทุกครั้ง การฝึกความแข็งแรงของ กล้ามเนื้อลำตัว จะช่วยลดโอกาสที่จะ เกิดข้อเท้าพลิกซ้ำๆได้

- 2** หลีกเลี่ยงการเดิน วิ่ง หรือกระโดดบนพื้น ที่ไม่เหมาะสม เช่น การวิ่งบนถนนขรุขระ ไม่เรียบ

- 3** สวมรองเท้าให้ เหมาะสมกับรูปเท้า จะช่วยให้เราเดิน ได้คล่องและมั่นคงขึ้น และควรหลีกเลี่ยง การสวมรองเท้า ส้นสูงจนเกินไป

- 4** ใส่รองเท้ากีฬาให้ถูกตามชนิดกีฬา และอย่าใส่รองเท้ามานานเกินอายุการใช้งาน

5

หากมีปัญหาข้อเท้าแพลงบ่อยๆ ควรใส่อุปกรณ์ช่วยพยุง ขณะทำกิจกรรมที่เสี่ยงต่อการเกิดข้อเท้าแพลง เช่น การเล่นกีฬาที่ต้องมีการกระโดดหรือหมุนตัว เป็นต้น นอกจากนี้ยังสามารถใช้การดัดเทปหรือพันผ้ายืด เพื่อช่วยพยุงข้อต่อได้

การใส่อุปกรณ์พยุงข้อเท้า

การพันผ้ายืด

การยึดตรึงเส้นทแยงเลข 6

การยึดตรึงข้อเท้าแบบसानตะกฐา

รองเท้ากีฬา

รองเท้ากีฬาที่ดี จะต้องรองรับน้ำหนักและลดแรงกระแทกจากพื้นสู่เท้า ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการเล่นกีฬาให้ปลอดภัย

ชนิดของรองเท้ากีฬาแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

1

รองเท้าวิ่ง : รองเท้าวิ่ง จะต้องช่วยรับและกระจายแรงกระแทกบริเวณส้นเท้าได้ นอกจากนี้พื้นรองเท้าชั้นนอก ควรมีลักษณะบานกว้างออก เพื่อเพิ่มความมั่นคงขณะวิ่ง

2

รองเท้ากีฬาประเภทคอร์ท : รองเท้าที่ใช้จะต้องช่วยรับกระจายแรง และต้องกระชับบริเวณฝ่าเท้าและส้นเท้า เพื่อรองรับการเคลื่อนไหวในทิศทางต่างๆ รวมถึงพื้นรองเท้าควรมีลักษณะพิเศษในการเพิ่มความยืดหยุ่น กันลื่น และเป็นจุดหมุนของเท้า

3

รองเท้ากีฬาประเภทสนาม : รองเท้าประเภทนี้ต้องรองรับการเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วในทุกทิศทาง รวมถึงการกระโดด เช่น รองเท้าสตั๊ด บริเวณพื้นรองเท้าจะมีปุ่มเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการยึดเกาะกับพื้นสนามและป้องกันการลื่นล้ม

ดังนั้นจึงควรเลือกซื้อรองเท้าตามประเภทกีฬาและใช้วัสดุเหมาะสมกับการใช้งานในแต่ละประเภท

ผู้จัดทำ

คณะที่ปรึกษา

นายณเร เหล่าวิชา	อธิบดีกรมพลศึกษา
นางสาวดารณี ลิขิตวรศักดิ์	รองอธิบดีกรมพลศึกษา
ดร.วนิดา พันธุ์สอาด	รักษาราชการแทน ผู้อำนวยการสำนักวิทยาศาสตร์การกีฬา
นางสาวนุสรดา ปวงกรกิจ	ผู้อำนวยการกลุ่มเวชศาสตร์การกีฬา

คณะผู้เชี่ยวชาญ

รศ.นพ.บวรฤทธิ์ จักรไพศาลวงศ์	คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล
อาจารย์พิรุณ นันทะ	คณะกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยมหิดล
อาจารย์ศศิธร คงอ้วน	คณะกายภาพบำบัด มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้เรียบเรียง

พันตำรวจโทหญิงจารุณี ศรีงามวงศ์
นางไอลยนิษารณณ์ พันธงามตา
นางณัฏฐวี แสงอรุณ

ผู้แสดงแบบ

นายณัฐพงศ์ สุทธิชัย
นางสาวกนกพร ทิพย์นาวา
นายกฤติเดช ผดุงศิลป์
นางสาววรกมล ดุษฎีสุนทรสกุล

สถานที่ถ่ายทำ

สนามฟุตบอลสามหนอง
อาคารกีฬานิมิบุตร สนามกีฬาแห่งชาติ ปทุมวัน

ชื่อหนังสือ	สารความรู้จากคลินิกการกีฬา ตอน การบาดเจ็บของข้อเท้า
ISBN	978-616-297-487-8
จัดทำโดย	สำนักวิทยาศาสตร์การกีฬา กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 154 ถนนพระราม 1 แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 www.dpe.go.th
พิมพ์ครั้งที่ 1	พ.ศ.2560
จำนวนพิมพ์	1,500 เล่ม
สถานที่พิมพ์	บริษัท ชัน แพคเกจจิง (2014) จำกัด
ออกแบบศิลป์	บริษัท กู๊ดอีฟนิ่ง ดิงค์ จำกัด

1. เรื่องของข้อเท้า

2. การบาดเจ็บที่พบบ่อย

3. การดูแลรักษาหลังการบาดเจ็บ

4. ท่าบริหารเพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อและเอ็นรอบข้อเท้า

5. ท่าบริหารเพื่อเพิ่มความแข็งแรงและการฝึกการทรงตัว

6. ท่าบริหารเพื่อเพิ่มความสามารถในการรับรู้ของข้อต่อ

7. การป้องกันการบาดเจ็บข้อเท้า

8. รองเท้ากีฬา

ผลิตครั้งที่ 1 พ.ศ.2560

ISBN 978-616-297-487-8

สำนักวิทยาศาสตร์การกีฬา

กรมพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

เลขที่ 154 ถนนพระราม 1 แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

โทรศัพท์ 0-2215-4646 โทรสาร 0-2214-2578

www.dpe.go.th